

06.09.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

**GÜNLÜK BASIN
ÖZETLERİ**

**06 Eylül 2023
Çarşamba**

06.09.2023

RESMİ GAZETE'DE BUGÜN

06 Eylül 2023 Çarşamba

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

CUMHURBAŞKANI KARARI

— Cezanın Kaldırılması ile İlgili Karar (Karar Sayısı: 7567)

YÖNETMELİK

— Altınbaş Üniversitesi Ön Lisans ve Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği

Gübre ve mazot desteği Ekim'de aynı olarak ödenecek

Cumhurbaşkanı Erdoğan gübre ve mazot desteklerinin geçen yıl olduğu gibi aynı olarak ödeneceğini söyledi. Aynı olarak ödenmesi demek çiftçinin hesabına tanımlanacak para-destek ile sadece gübre ve mazot satın alınabilecek.

Ali Ekber YILDIRIM

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamasına göre buğday, arpa, çavdar, yulaf, tritikale ve çeltik üreticilerine 2024 yılında ödenecek gübre ve mazot desteği Ekim 2023'te çiftçinin hesabına aktarılacak. Toplam ödeme 11,5 milyar lira olacak.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ödeneceğini söylediği 2023 yılı gübre ve mazot desteği henüz açıklanmadı. Hangi ürüne ne kadar destek verileceği henüz belli değil.

İlk kez 2022'de uygulanan gübre ve mazot desteğindeki aynı ödeme çiftçiler tarafından tepkiyle karşılanmıştı.

Erdoğan'dan doğalgaz merkezi ve tahıl koridoru mesajları

Cumhurbaşkanı Erdoğan doğalgazla ilgili Türkiye'de geniş çaplı hedefleri olan bir merkez kurmayı planladıklarını belirterek "Ataşehir'de Finans Merkezi'nin bir bloğunda olabilir" diye konuştu. Erdoğan ayrıca tahıl koridorunun devamı için Rusya'nın 2 özel isteği olduğunu belirtti.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan doğalgazla ilgili Türkiye'de geniş çaplı hedefleri olan bir merkez kurmayı planladıklarını söyledi.

Erdoğan konuya ilişkin olarak "Doğalgazla ilgili merkez kurma planımız var. Rusya ile bu planı görüşeceğiz. Trakya'daki hatların ötesinde ülkemizi bir merkez haline getirelim istiyoruz. Son yıllardaki yatırımlarla ülkemizi doğalgaz üssü haline getireceğiz. Türkiye'yi bölgesinin, küresel enerjinin merkezi haline getirme hedefine yaklaşıyoruz. Enerji, doğalgaz, madencilik gibi konularda kim ne yapmak istiyorsa gelsin. Ataşehir'de Finans Merkezimizin bir bloğunda bu merkezi kurabiliriz." değerlendirmesini yaptı.

Tahıl koridorunun devamı için Rusya'nın 2 özel isteği olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan " Birisi Rusların tarım bankasının SWIFT sistemine bağlanması, ikincisi de taşımada kullanılan gemilerin sigortalanması." dedi.

31. WorldFood İstanbul Gıda Dünyasının Devlerini Buluşturuyor!

31. WorldFood İstanbul, Pınar Süt, Tahsildaroğlu, Malatyapazarı, Beyoğlu Çikolata, Nuh'un Ankara, Seyidoğlu Gıda, Bolçi Çikolata, Muratbey, Dardenel, Cafe Crown, Reis Gıda, Tayaş Gıda, Meysu, Tariş Üzüm, Süttaş ve Migros Ticaret A.Ş. gibi gıda dünyasının dev firmalarına ev sahipliği yapacak.

Sektördeki son yenilikleri ve gıda trendlerini sergileme ve keşfetme imkanı sağlayan Uluslararası Gıda Ürünleri ve Teknolojileri Fuarı – WorldFood İstanbul, **6 – 9 Eylül 2023 tarihlerinde Tüyap Kongre ve Fuar Merkezi'nde** düzenlenecek. 31.yılında rekora imza atarak, katılımcı firma, ziyaretçi sayısı ve etkinlikleri ile adından söz ettirmeye hazırlanan fuarın bu yıl Food Arena etkinlik alanında 4 gün boyunca gerçekleştirilecek panellerde; ihracatta yeni pazarlar ve büyüme stratejileri, sürdürülebilir gıda, afetler sonrası kriz yönetimi, tedarik zincirinde yeni dönem uygulamaları, iyileştirici tarım uygulamaları, pazaryerleri ihracatı, yenilenebilir enerji ile gıdanın dönüşümü gibi sektörün yol haritasını belirleyen birçok farklı konu tartışılacak. 44 ülkeden 1500'e yakın yerli ve yabancı katılımcının olacağı Türk gıda sektörünün uluslararası buluşma platformu WorldFood İstanbul fuarında 60 bine yakın ziyaretçinin ağırlanması hedefleniyor.

TİM Hububat Bakliyat Yağlı Tohumlar ve Mamulleri Sektör Kurulu ve bünyesinde bulunan tüm İhracatçı Birlikleri, Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu (TGDF) ve Ev Dışı Tüketim Tedarikçileri Derneği (ETÜDER); WorldFood İstanbul Uluslararası Gıda Ürünleri Teknolojileri Fuarı'nın

dünyada kendi alanındaki en etkin fuarlarından biri olması hedefiyle “Türkiye Gıda Platformu” adı altında güçlerini birleştirdi. Türkiye fuarcılık sektörünün öncü kuruluşlarından ALZ Fuar da “İş Birliği Kuruluşu” olarak WorldFood İstanbul’da yer alacak.

80 ülkeden 800’e yakın yabancı satın almacı ağırlanacak

Azerbaycan, Brezilya, Fransa, Yunanistan, İsrail, Ürdün, Amerika, Katar, İngiltere, Güney Afrika, Sırbistan, Bulgaristan, Almanya, Kuveyt başta olmak üzere 80 ülkeden 800’e yakın yabancı satın almacıyı ağırlayacak ve tarihi iş birliğine giderek Türkiye gıda sektörünün çatı kuruluşlarını bir araya getirecek WorldFood İstanbul Fuarı, bölgesinde ve dünyada iş hacmi oluşturarak, ticaret hareketliliğini, yerli üreticilerin ihracat potansiyellerini artırmak için fırsat sunmasının yanı sıra, aynı zamanda, fuar süresince gerçekleştirilecek oturumlarla, sektöre dair hedefler, uzman isimler tarafından paylaşılarak Türkiye’nin gıda ve gıda teknolojileri sektörünün öngörülerıyla, “bölgesel ve uluslararası bir vizyon platformu” özelliğini güçlendirmeye devam edecek.

"1,5 milyar euroluk bir iş hacmini hedefliyoruz"

“31. kez gıda dünyasını İstanbul’da ağırlayacak olmanın gururunu, ilk fuarımızdaki heyecanımızla yaşıyoruz” diyen **Fuar Direktörü Semi Benbanaste**, “ICA Events olarak yeni iş ve ortaklık fırsatları yaratmanın yanı sıra, aynı zamanda bilgi ve ilham dolu etkinlikleriyle verimli bir fuar deneyimi sunmaya hazırlanıyoruz. 2022 yılında 12.633 adet uluslararası ziyaretçiyi ve 77 ülkeden 600’ün üzerinde uluslararası VIP satın alma profesyonelinin VIP Alım Heyeti programı kapsamında ağırlayarak, fuar öncesi hedeflenen “en az 1 milyar Euro’luk iş hacmi” hedefini yakaladık. Her yıl olduğu gibi sunduğumuz fırsatları çeşitlendirip, rakamlarımızı artırarak 1,5 milyar euroluk bir iş hacmini hedefliyoruz. Ayrıca, VIP Alım Heyeti programı kapsamında, WorldFood İstanbul’a katılan tüm katılımcılarımızı, ziyaretçiler ve profesyonel satın almacılar ile ücretsiz eşleştirme uygulamamız ICA Connect ile bir araya getireceğiz. Akıllı telefon ve internet uygulaması üzerinden ulaşabileceğiniz, katılımcıların hızlı ve etkili bir şekilde networking yapabilmeleri, doğru müşterilerle ve tedarikçilerle bağlantı kurabilmeleri ve etkinlik alanında ağlarını genişletebilmeleri için bu yıl da mükemmel bir fırsat sunuyoruz. Bu birleşmelere vesile olmaktan dolayı çok mutluyuz.” diyerek, fuarla ilgili düşüncelerini dile getirdi.

'Afrika ülkelerine un gönderme' kararına ZMO'dan tepki: Bizim çiftçimiz yoksullaşıyor

Türkiye'nin değirmenlerinde öğüttüğü unu Afrika ülkelerine gönderme kararına Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı Murat Kapıkıran'dan tepki geldi. Kapıkıran, "Kendi çiftçilerimiz toprağından kopup yoksullaşmaya devam ederken, biz küresel açlık sorunuyla veya buğday ihtiyacı duyan ama üretemeyen yoksul ülkelerin ihtiyacını karşılamak için uğraşyoruz" eleştirisinde bulundu.

Rusya'nın Tahıl Koridoru Anlaşması'ndan çekilmesiyle küresel gıda krizi endişesi artarken, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, dün Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Soçi'de bir araya geldi. Cumhurbaşkanı, yaptığı görüşmenin ardından "Biz fabrikasyon olarak değirmenlerimizde öğüterek un şeklinde fakir Afrika ülkelerine gönderebiliriz dedik. Bu konularda da mutabık kaldık" diye konuştu.

'ANLAŞILIR BİR ŞEY DEĞİL'

Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı Murat Kapıkıran, Erdoğan'ın bu açıklaması için şu değerlendirmeyi yaptı:

"Hükümet ve Bakanlık hep 'Biz ithal ettiğimiz buğdayı işleyip ihraç ediyoruz' diye kamuoyuna bilgilendirme yapıyor. 7 milyon ton kapasiteli bir sanayimiz var, onun üstünü ithal ettiğinizde iç piyasanın içerideki arz eksikliğini kapatmak için yaptığınız ortada oluyor. Tahıl koridorunda 11 aylık bir süre içerisinde anlaşmaya varıldı.

Yaklaşık 480 gemi çalışıyor ve 42 milyon ton gidiyor. Çin, İspanya ve Türkiye en çok alanlar oluyor. Türkiye belirli bir kapasitede buğday işleme sanayisine sahip. Türkiye'de 18-20 milyon ton arasında değişen buğday üretim kapasitesine sahip. İthalat yapılırken 'Un ya da makarnalık buğdayı dışarıdan alıyoruz. Çünkü yerli üretimimiz makarnalık buğdaya uygun değil' deniliyor ki bu da anlaşılabilir değil, buğdayın anavatanı Türkiye.

'TAHİL KORİDORU ÇİFTÇİMİZE DEĞİL TÜCCARLARA FAYDA SAĞLIYOR'

Tahıl koridorunun büyük bir başarı gibi kabul ediliyor olması nedeniyle hâlâ yerli üreticinin üretimini artırıp onun zenginleşmesini, para kazanmasını yoksulluktan kurtulmasını sağlamak yerine tahıl koridoru üzerinden bizim çiftçilerimize fayda sağlamak yerine küresel tüccarlara sağlama durumu oluşuyor. Bizim çiftçimize açıklanan (TMO buğday taban fiyatı) 9 lira 25 kuruşluk fiyatlar, Toprak Mahsulleri Ofisi depoları dolu olduğu için çok ileri tarihlere randevu verilerek büyük ölçüde o fiyatlardan alınamadığını duyuyoruz. Zaten siloların tamamı tahıl koridoru nedeniyle dolu olduğundan kimsenin içerideki üreticinin ürünlerinin alınamadığını borcu olan çiftçilerin bu girdi maliyetlerindeki aşırı artışı karşılayamayan çiftçinin de faiz çıkmazına düşmemek için bir an önce ürününü elden çıkarıp, doğru fiyatlara ürününü satmak yerine çiftçi bir an önce borçlarını ödeme kaygısına düşüyor.

'ÇİFTÇİLERİMİZ TOPRAĞINDAN KOPUP YOKSULLAŞIYOR'

Tahıl koridoru konusu ve Türkiye'deki üreticilere yaptığı olumsuz etkileri Tarım Bakanlığı ve devletin bir an önce önlemini alması gerekiyor. Bozulma tehlikesi altında olan buğdayların ihtiyaç sahibi olan ülkelere ekonomik fiyattan gönderilmesine aracı olmak, doğru bir çalışma ama bunun siyasi rant üzerinden gelişme sağlamak doğru gibi gözüküyor. Tahıl koridorunun Türkiye'deki üreticilere herhangi bir faydasının olmadığı hatta zararının olduğunu söylemek mümkün. Tahıl koridoru ile ilgili politikalarda genelde uluslararası siyasi bir kazanım uğruna yaptığını düşünüyorum. Çünkü uluslararası yoksul ülkelere buğday sağlamak bir olumluluk sağlayacaktır, ama kendi ülkenizdeki buğday üreticilerinin yoksullaşma sürecini önlemeye çalışan hiçbir çalışma yapmıyorsanız burada bir terslik vardır. Kendi çiftçilerimiz toprağından kopup yoksullaşmaya devam ederken, biz küresel açlık sorunuyla veya buğday ihtiyacı duyan ama üretemeyen yoksul ülkelerin ihtiyacını karşılamak için uğraşıyoruz."

OVP'de inandırıcılık aranan fonksiyonlardan biri olacak

Ekonomi yönetimindeki değişikliğin ardından, enflasyon ve TL'nin istikrarı başta olmak üzere temel ekonomik sorunların çözümüne ilişkin yol haritası niteliği taşıması beklenen 2024-2026 dönemi Orta Vadeli Program (OVP) bugün açıklanıyor.

MEHMET KAYA

Ekonomi yönetimi, enflasyonla mücadele ve mevcut ekonomik kriz ortamından çıkışta kullanılacak programı yeni ve farklı bir isimle oluşturmak yerine, temel bütçe metinlerinden olan 3 yıllık Orta Vadeli Program'da sunmayı tercih etti. Bu niteliği nedeniyle önemi artan OVP'nin bugün açıklanması bekleniyor. Geçmiş yıllardaki OVP'lerin hem ana noktası olan yılı, hem de diğer yıllara ilişkin tahmin ve hedefleri büyük oranda saptı. Buna rağmen, kamunun bütçe ve ekonomiyi nasıl yöneteceğine dair yön ve politikaların yer alması nedeniyle her dönem dikkate alınan bir metin oldu. 2023 için hazırlanan OVP'de başta deprem, seçim ve iç siyasi-ekonomik gelişmeler nedeniyle büyük sapmalar gözleniyor. Merkez Bankası OVP'de öngörülen yüzde 24,9 olan enflasyonun, yüzde 58 olan Temmuz rapor tahminini de aşarak, yüzde 60'lar civarında olmasını beklediğini Temmuz enflasyon değerlendirmesinde belirtmişti.

Büyümenin de yüzde 5 olan hedefin altında yüzde 4-5 arasında olabileceği Hazine ve Maliye Bakanı tarafından dillendirildi. Deprem nedeniyle oluşacak bütçe açığı ile büyüklük ve sayıların çok fazla değişmesi bir yana açığın GSYH'ye oranı hedef olan yüzde 3,5'un üzerine çıkacak. İhracatta 265 milyar dolarlık hedefe ulaşılma ihtimali halen bulunuyor. 345 milyar dolarlık ithalat hedefi ise aşılacak.

2023-2025 OVP bazı göstergeler ve Temmuz-Ağustos 2023 itibariyle görünümüleri

		Mevcut durum
GSYH Dolar	867	
GSYH büyüme	5	Tahmin %4+
İşsizlik Oranı	10,4	%9,7 (TÜİK 2. Çeyrek)
Cari işlemler açığı Dolar	-22	56.5 (TCMB Haziran yıllıklandırılmış)
Cari açık / GSYH	5,9	
TÜFE	24,9	Yüzde 60+ (TCMB açıklaması)
İhracat	265	247.2 (TCMB Haziran yıllıklandırılmış)
İthalat	345	316.8 (TCMB Haziran yıllıklandırılmış)
Dış Tic. Dengesi	-80	64.9 (TCMB Haziran yıllıklandırılmış)
Bütçe dengesi	-659,4	434.7 (Temmuz 2023 itibariyle)
Bütçe açığı /GSYH	-3,5	Deprem nedeniyle aşılacağı açıklandı

TL'nin reel değeri ağustosta yüzde 7,8 arttı

Türk Lirası reel döviz kuru endeksi ağustos ayında bir önceki aya göre yüzde 7,8 artış gösterdi.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanan verilere göre, reel efektif döviz kuru endeksi TÜFE bazında 52,50 puan olarak hesaplandı.

TÜFE bazlı reel döviz kuru endeksi Temmuz ayında 48,82 puandan 48,70 puana revize edildi.

ÜFE bazlı reel efektif döviz kuru 85,69 puan oldu

Yİ-ÜFE bazlı reel efektif döviz kuru endeksi Ağustos ayında 85,69 puan oldu. Bir önceki ayın endeksi 81,44 puandan 81,50 puana revize oldu.

Gelişmekte olan ülkeler bazlı reel efektif endeksi 39,60 puandan 42,56 puana, gelişmiş ülkeler bazlı reel efektif endeksi 55,77 puandan 60,31 puana geldi.

Nominal efektif döviz kuru, Türkiye'nin dış ticaretinde önemli paya sahip ülkelerin para birimlerinden oluşan sepete göre, Türk Lirası (TL)'nin ağırlıklı ortalama değeri olarak hesaplanıyor.

Reel efektif kurun artışı Türk Lirası'nın değer kazandığını, diğer bir anlatımla Türk mallarının yabancı mallar cinsinden fiyatının arttığını gösteriyor.

TCMB: Enflasyondaki yüksek artışta vergi ve enerji zamları etkili

Merkez Bankası ağustos enflasyonuna ilişkin fiyat gelişmeleri raporunu yayımladı. Buna göre ağustos ayı enflasyonunda Merkez Bankası vergi ve yönetilen fiyatlardaki ayarlamaların devam eden etkisine işaret ederken enerji grubundaki artışa dikkat çekti.

TCMB'nin fiyat gelişmeleri raporunda vergi ve yönetilen fiyatlardaki ayarlamaların temmuzdan sarkan etkilerinin yanı sıra TL'deki değer kaybı ve ücret artışlarının gecikmeli etkileri ile küresel enerji fiyatlarındaki yükseliş sonucunda ana grupların tamamında yıllık enflasyonun yükseldiği ifade edildi.

Aylık bazda en yüksek artışın yüzde 14,23 ile enerji grubunda olduğuna işaret edilen raporda bu gelişmede önceki aydan sarkan vergi etkisinin yanı sıra dış fiyat baskılarının belirleyici olduğu kaydedildi. Akaryakıt fiyat artışlarının ulaştırma hizmetleri fiyatlarına hızlı şekilde yansıdığını belirten Merkez Bankası, ulaştırma grubu aylık enflasyonunda yüzde 27,62 ile 2003 bazlı TÜFE kapsamında hesaplanan en yüksek artışın kaydedildiğini de söyledi. Raporda şöyle denildi: "Bu gelişmede, yönetilen-yönlendirilen kalemlerin (otobüs ve taksi ile şehir içi yolcu taşımacılığı ve hava yoluyla yolcu taşımacılığı) yanı sıra karayoluyla şehirler arası yolcu taşımacılığı fiyatları belirleyici olmuştur. Lokanta-otel alt grubunda süregelen güçlü fiyat artışları ağustos ayında devam etmiş, fiyatların yüzde 7,09 oranında yükselmesiyle alt grup yıllık enflasyonu yüzde 89,31 seviyesine ulaşmıştır. Kira alt grubunda aylık artış bir miktar daha güçlenerek yüzde 7,90 olmuş ve yıllık enflasyon yüzde 87,78'e yükselmiştir."

Gıda, asgari ücret ve kur gelişmelerine duyarlılığı yüksek hizmet kalemlerinin yanı sıra kirada yüksek artışlar gözlemlendiğini dile getiren Merkez Bankası temel mal grubu fiyatlarında özellikle Türk lirasındaki değer kaybının gecikmeli etkileriyle yükselişin sürdüğünü ifade etti.

İşlenmiş gıdada artış genele yayılarak güçlendi

Merkez Bankası, taze meyve ve sebze fiyatlarında ise olumsuz görünümün ağustosta da devam ettiğini belirtirken işlenmiş gıda alt grubunda fiyat artışlarının da genele yayılarak güçlendiğini dile getirdi.

Merkez Bankası fiyat gelişmeleri raporunda şöyle denildi: “Üretici fiyatlarındaki artış eğilimi enerji grubunda daha belirgin olmak üzere sürmüştü, son üç aylık dönemde tüketici fiyatları üzerinde üretici kaynaklı yukarı yönlü baskılar belirginleşmiştir. Bu görünüm altında, mevsimsellikten arındırılmış verilerle aylık artış oranları B ve C göstergelerinde güçlü seyrini korumuş ve göstergelerin yıllık enflasyonları yükselmeye devam etmiştir.”

Dünya Bankası, Türkiye fonunu 35 milyar dolara çıkartacak

Dünya Bankası, gelecek üç yıl içinde Türkiye'deki projeler için 18 milyar dolar daha ayırmayı taahhüt ederek, ülkeye yönelik kredi portföyünü iki kat artışla 35 milyar dolara çıkarmak için görüşmeler yürütüyor.

Bloomberg Haber Ajansı'nın dün yayınladığı bir haber heyecan yarattı. "Konuyla ilgili doğrudan bilgi sahibi kaynaklara" dayandırılan habere göre Dünya Bankası, Türkiye ekonomisinin istikrara kavuşmasına yardımcı olmak amacıyla ülkeye verdiği desteği potansiyel olarak iki katına çıkarmak için görüşmeler yürütüyor.

Plan, hâlihazırda yürürlükte olan 17 milyar dolardan fazla programa ek olarak, önümüzdeki 3 yıl içinde projeler için 18 milyar dolar kadar bir miktarın taahhüt edilmesini öngörüyor. Devlete doğrudan kredi verilmesinin yanısıra özel sektöre de destek verilecek. Dünya Bankası'nın da Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın da yorum yapmaktan kaçındığını yazan Bloomberg, anlaşmayı "Türkiye'nin yeni ekonomi yönetimine verilen bir güvenoyu" olarak yorumladı.

Bloomberg'e bilgi veren kaynaklara göre, Dünya Bankası, 18 milyar doların üçte ikisinin doğrudan yatırım ve garantiler yoluyla Türkiye'nin özel sektörüne gitmesini bekliyor. Aynı kaynaklar, fonların bir kısmının ticaretin finansmanı için kısa vadeli garantiler sağlamak ve Türk ihracatçılarını desteklemek için kullanılacağını söylediler.

Yeni aktarılan fonların bir kısmının 6 Şubat depremlerinden etkilenen bölgelerin yeniden inşasında kullanılması bekleniyor. Dünya Bankası ilk etapta deprem sonrası hasar maliyetinin 34 milyar dolar olarak ölçmüş, yeniden inşaat maliyetinin ise bu rakamın çok üstünde olabileceğine dikkat çekmişti.

Türkiye’de çeltik ve pirincin 100 yıllık serüveni

Ali Ekber YILDIRIM

06 Eylül 2023 Çarşamba

“Çeltiğin babası” olarak bilinen Dr. Halil Sürek, meslek yaşamının 45 yılını çeltikte çeşit geliştirmek için çalıştı. Bugüne kadar 80 çeşit geliştirdi. En bilineni Osmançık. Hani marketlerde satılan Osmançık pirinci var ya işte o çeşidin yaratıcısı. Devletin araştırma kurumlarında 40 yılı aşkın süre çalıştıktan sonra 2020 yılında emekli oldu. Emeklilikte de boş durmadı. Çalışmalarını sürdürdüğü Agrobest firmasında 4 yeni çeltik çeşidi tescil ettirdi.

Dr. Halil Sürek çeltik konusunda yaşayan tarih. Balıkesir Gönen’de 2-3 Eylül’de Ayer Gıda ve Tohumculuk tarafından düzenlenen Çeltik Tarla Günleri’nde Dr. Halil Sürek ile aynı panelde konuşmak bana gurur verdi. Çeltik Tarla Günleri’nde Türkiye’nin değişik bölgelerinden gelen çeltik üreticileri O’nu hiç yalnız bırakmadı. Her gelen çiftçi bir şeyler soruyor. Hepsine tek tek yanıt veriyor. Boşuna “çeltiğin babası” dememişler.”

İklim krizine karşı erkenci çeşitler geliştirilmeli

Dr. Halil Sürek, Çeltik Tarla Günleri’nde hem yaptığı sunumda hem de sohbetlerde iklim değişikliğine dikkat çekti. İklim krizine karşı alınması gereken önlemleri özetle şu sözlerle anlattı: “Çeltik, su içerisinde yetiştirilen bir ürün. Yazın yetiştiriliyor. Bu nedenle iklim değişikliklerinden en çok etkilenen ürünlerden birisi. Aşırı sıcaklar ürünü olumsuz etkiliyor. Ekim dönemini erkene çekerek bu etkilenmeyi azaltabiliriz. Bunun için daha erkenci çeşitler geliştirip tarlada kalma süresini kısaltırsak iklim krizine karşı önlem alınmış olur, su tasarrufu sağlanır ve üretici daha az etkileneceği için daha iyi para kazanacaktır. Çeltik ekimi bu yıl Haziran sonuna kadar sürdü. Bazı yerlerde Temmuz’da bile ekim yapıldı. Bu riskli. Çeltik ekiminin 10 Haziran’ı geçmemesi gerekir. O zaman hem daha az su kullanılmış olur hem de aşırı sıcaklardan etkilenme azalır.”

Çok çeşit çiftçinin kafasını karıştırır mı?

Tarla günlerinde Çorum'dan gelen bir üretici o kadar çok çeşit var ki çiftçinin kafası karışıyor. Bu kadar çok çeşit olması ne kadar doğru? Çiftçi yeni bir çeşidi ektiğinde istediği sonucu alamazsa büyük zarara uğrar bu risk değil mi?" diye sordu. Dr. Halil Sürek, geliştirilen her çeşidin üretici için, tüketici için daha iyi ürün elde etmek ve ülkenin çeltik tarımına katkı sağlamak için geliştirildiğini söyledi. Çiftçilerin yeni çeşidi denerken ekim yaptığı alanın küçük bir bölümünde denemesini ve daha sonra istenilen başarı elde ettikten sonra yaygın olarak ekmesini önerdi.

Ayer Tohumculuk Yönetim Kurulu Başkanı Kıvanç Ayer ise "bizi bu kadar çeşit üretimine siz üreticiler zorluyorsunuz. Buraya gelen her çiftçinin ilk sorduğu soru "yeni çeşit var mı?" Bu öyle bir baskı oluşturuyor ki herkes yeni çeşit arıyor. Yeni çeşidi alırken önce bir denemek gerekiyor. Deneme üretiminden sonra asıl üretime geçmesi gerekiyor. Biz tohum üreticisi olarak bu çeşidimiz çok başarılı çok yüksek verimli yabancı ota dayanıklı diğer birçok özelliğini sıralayıp belki pazarlamak istiyoruz. Genel olarak söylüyorum kendi şirketimizle ilgili değil. Ama bunu deneyecek ona karar verecek olan çiftçidir. Çünkü hani biz sonuçta bir ürün pazarlıyoruz ama bunu eken ve bundan kazanacak olan üretim yapacak olan çiftçilerin bu konuda duyarlı olması lazım. Aldıkları bir çeşidi önce deneyerek yapmaları gerekiyor."

100 yılda nereden nereye geldik

Dr. Halil Sürek'e göre, Türkiye'de çeltik tarımı 15. yüzyıldan beri yapılıyor. Cumhuriyet tarihi boyunca çeltik üretimi hep önemli oldu. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de ortalama 20-30 bin hektar çeltik ekim alanı var. Üretim ise yine ortalama 50 - 100 bin ton seviyelerinde. Tüketim ise 40 bin ton seviyesinde. Günümüzde ise 120 bin hektar alanda yıllık ortalama 850- 900 bin ton çeltik üretimi yapılıyor. Çeltik üretimi 550-600 bin ton, tüketim ise 750 bin ton civarında. Türkiye, her yıl, iç tüketimi karşılamak için 150-200 bin ton arasında pirinç ithal etmek zorunda.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de çeltik üretimi ağırlıklı olarak Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'nde yapılırken günümüzde önemli bir bölümü Marmara Bölgesi'nde Karadeniz ve İç Anadolu'da gerçekleştiriliyor.

Tohum ihtiyacının tamamı yerli üretimle karşılanıyor

Halil Sürek'in anlattığına göre, 1980 yılına kadar, ülkemizde bir çeltik tohumluk üretim programı yoktu. Dönemin Tarım ve Orman Bakanı Sabahattin Özbek, çeltik tohumu üretim programı başlattı. 1980 yılında oluşturulan yerli bir tohumluk üretim programı sonucunda, günümüzde çeltik tohumluk ihtiyacının tamamı, yerli üretim ile karşılanır duruma gelindi. 1980 ve 2000 yılları arasında, çeltik tohumluk üretiminde kullanılan çeşitlerin tamamı ithal çeşitlerden oluşuyordu. 2000 yılından sonra, yerli geliştirilen çeşitlerde kullanılmaya başlandı. 2014 yılına gelindiğinde, üretimde kullanılan çeşitlerin tamamı, yerli çeşitlerdi, ancak, 2015 yılından sonra, bazı İtalyan çeşitleri de üretimde kullanılmaya başlandı.

Teknik ve teknolojide önemli gelişmeler oldu

Çeltik yetiştirme tekniği teknolojilerinde önemli gelişmeler sağlandı. Özellikle, arazi tesviyesinde lazer kontrollü tesviye aletinin kullanılması, önemli bir gelişme yarattı. Pirinçe işleme teknolojisinde de, önemli gelişmeler sağlandı. Çeltik çeşit geliştirme çalışmalarında, devlete ait enstitüler tarafından, 90'nın üzerinde çeltik çeşidi geliştirildi. Bunlardan 84'ü Dr. Halil Sürek'e ait. Ayrıca, özel sektör kuruluşları, yurt dışından getirdikleri bazı çeşitleri, yurt içi üretimde kullanılmak üzere, tescil ettirdiler. Geliştirilen yerli çeşitlerden, en popülerleri Osmancık-97 çeşididir. Bu çeşidin tescil edilmesi, ülkemizde çeltik tarımında, bir devrim yarattı. Yüksek verimli çeşitlerin geliştirilip üretimde kullanılması ve yetiştirme tekniğinde modernleşmeye gidilmesi sonucu, 1990'lı yılların sonunda, dekara 500 kilo civarında olan çeltik verimi, 800 kiloya ulaştı. Çeltikteki bu verim artışı, üretiminin artması, pirinç ithalatını azalttı. Eğer, 2000 yılından sonra, çeltik sektöründen elde edilen gelişmeler sağlanmasaydı. Pirinç üretimi, 200 bin ton civarında kalacaktı ve her yıl 150-200 bin ton yerine, 500 bin tonun üzerinde pirinç ithal etmek zorunda kalacaktık ve ülkemiz yurt dışına, pirinç ithalatı için daha fazla para ödeyecekti.

Pirinç ithalatı 1950'de başladı

Son 100 yıla bakıldığında Türkiye'nin yerli pirinç üretimi 1928- 1929 döneminde 14 bin ton civarında. O dönemlerde nüfus da tüketim de az. Türkiye 1950 yılına kadar pirinç ihtiyacı tamamen yerli üretimden karşılanıyor. 1950 yılına kadar herhangi bir ithalat yok. İlk ithalat 1950 yılında başladı. Özellikle 1990'lı yıllarda ithalatta ciddi artış oldu. Öyle ki pirinç ithalatı üretimden daha fazla oldu. 1990-1994 döneminde üretim 128 bin ton seviyesinde iken ithalat 191 bin tona ulaştı. 1995-1999 döneminde ise 182 bin ton üretime karşılık ithalat 250 bin tona ulaşıyor. 2000-2004 döneminde 232 bin tonluk üretime karşılık 274 bin ton ithalat yapılıyor. Osmancık çeşidinin devreye girmesi ile denge üretim lehine değişiyor. 2005'ten sonra 413 bin ton üretim yapılırken ithalat 209 bin tona geriliyor. 2021'e geldiğimizde 600 bin ton üretime karşılık 150 bin ton ithalat var.

Osmancık çeşidi ile ülkenin kaderi değişti

Osmancık çeşidi ile Türkiye'nin adeta kaderi değişti. Pirinçte çok büyük bir atılım yapıldı. O zamana kadar piyasaya yabancı tohumlar egemendi. İthalat ağırlıktaydı. Osmancık ile üretimde dekara 200- 300 kilo ilave verim artışı sağlandı.

En önemlisi de ithal pirinçlerle damak tadı değiştirilen Türk tüketicisinin yeniden damak tadına uygun bir pirinç olduğu için benimsendi ve marka oldu.

Tüketim 40 bin tondan 750 bin tona yükseldi

Geçen 100 yılda tüketimde de çok önemli gelişmeler oldu. 1930'lu yıllarda 40 bin ton olan pirinç tüketimi 1960'larda 100 bin tona, 1980'lerde 200 bin tona ulaştı. 2000 yılında da 500 bin tonu aştı. Tükettim bugün 750 bin ton civarında. Kişi başına pirinç tüketimimiz de yine cumhuriyetin ilk yıllarında 2-3 kilo iken şimdilerde 8-9 kilo civarında.

Özetle, çeltik ve buna bağlı olarak pirinç üretiminde geçen 100 yılda önemli başarılar elde edildi. Ancak günün değişen koşullarına uygun olarak iklim krizine karşı yeni çeşitler geliştirerek daha büyük başarılar elde edilebilir. Bunun için tohumculuğa, araştırma- geliştirme çalışmalarına önem vermek yani bilimin yolundan gitmek gerekiyor. Ayrıca yapılan bütün çalışmaların temelinde çiftçi yani üreten olduğu unutulmamalı. Dünyanın en verimli tohumunu üretseniz de bunu uygulayacak olan çiftçidir. Çiftçinin ürününü değerinde satması ve para kazanması gerekir. Çiftçi üretmezse tohumun da sanayinin de bir anlamı olmaz.

Yıllar İtibarıyla Ülkemiz Pirinç Üretim ve Tüketim Verileri

Yıllar	Yerli Pirinç Üretimi (Bin ton)	Pirinç İthalatı (Bin ton)	Toplam Pirinç Tüketimi (Bin ton)	Ülkemiz Nüfusu (bin kişi)	Kişi Başına Pirinç Tüketimi (Kg/kişi)	Kendine Yeterlilik (%)
1928-29	14,1	-	14,1	13 998	2,3	100
1930-34	45,4	-	45,4	15 077	3,0	100
1935-39	59,6	-	59,6	16 663	3,6	100
1940-44	53,1	-	53,1	18 238	2,9	100
1945-49	49,1	-	49,1	19 502	2,5	100
1950-54	87,2	0,4	87,6	22 006	3,9	99,5
1955-59	95,6	3,0	98,6	26 735	3,9	97,0
1960-64	129,0	2,2	131,2	28 944	4,5	98,4
1965-69	134,0	4,6	138,6	32 772	4,2	96,7
1970-74	153,2	19,2	172,8	37 212	4,6	88,9
1975-79	177,6	37,4	215,0	41 786	5,7	82,6
1980-84	181,6	29,6	211,2	46 720	4,5	84,0
1985-89	169,6	128,4	298,0	52 882	5,6	56,9
1990-94	128,8	191,7	320,1	58 192	5,5	40,1
1995-99	182,0	249,9	431,9	62 792	6,1	42,1
2000-04	232,0	274,8	506,8	66 002	7,7	45,0
2005-09	413,8	209,4	623,2	70 379	8,8	66,4
2010-14	524,4	137,1	661,5	75 687	9,0	79,7
2015-19	561,6	179,3	740,9	80 904	9,2	75,8
2020	588,0	162,0	750,0	83 614	8,9	78,4
2021	600,0	150	750,0	84 680	8,8	80,0

Kaynak: Dr. Halil Sürek

Dolar ve TÜFE'nin favori şarkısı: “Biz ayıramayız!”

Alaattin AKTAŞ

06 Eylül 2023 Çarşamba

Ekonomi yönetiminin en büyük korkusu kur artışı. O yüzden de ne yapıp edip dövizin hızlı artışını önlemeye çalışıyorlar. Vatandaşın ne yazık ki hala önemli bir kısmı “**Döviz artışından bana ne**” diyebilecek zihniyetteyse de...

“**Ama bak döviz artınca akaryakıtta da zam geliyor**” denildiğinde “**Benim arabam yok ki**” diye yanıt veriyorsa da...

“**Araban yok ama akaryakıtta zam gelince dolmuş, otobüs ücreti artıyor, yediğin domatese, ekmeğe bile bu yüzden daha fazla para ödüyorsun**” diye uyarmaya çalıştığınızda söyleyecek sözü kalmayıp “**Bunları hep dış güçler yapıyor**” diyerek biraz da kendini kandırmaya çalışıyorsa da...

Ekonomi yönetimi dövizdeki artışın dış güçlerin işi olmadığını tabii ki farkında.

Farkında ama vatandaşa ara ara bu dış güçler masalını anlatmak gerekir. Hani çocuklar can kulağıyla masal dinler ya; nasıl olsa dinleyen var!

Dolar ve TÜFE kol kola!

Ekonomi yönetiminin dövizin yükselmesinden çok büyük endişe duyduğu ortada. Zaten dövizin artmaması için neler yapıyor neler...

Seçimden sonra yeni ekonomi yönetimiyle birlikte Merkez Bankası'nın döviz piyasasına baskı kurmak amacıyla müdahale etmeyeceği umudu doğmuştu ama bakıldı ki olacak gibi değil ve yine eskiye dönüldü. Dövizdeki basınç seçimden sonra biraz bırakıldı, kur yükseldi; ama son dönem?

Dolar 19 Temmuz'da 26.82 düzeyindeydi. Aradan tam elli gün geçti, neredeyse iki ay. Dolar aynı düzeyde. Hatta Merkez Bankası'nın faiz artışına gittiği 24 Ağustos'ta 26 liranın da altına inildi, gerçi bunda Merkez Bankası'nın satışı da etkili olmuştu.

06.09.2023

Dövizin artmasının Türkiye ekonomisine getirdiği çok yük var. En başta KKM belası var, döviz cinsinden dış borcun yanı sıra iç borç var, döviz cinsinden verilmiş garantiler var. Yani dövizdeki her artış, ekonomi yönetiminin uykularını kaçıırıyor.

Ama dövizdeki artış etkisini en çabuk fiyatlar üstünde gösteriyor. İşte bu yüzden de dövizin artması hiç mi hiç istenmiyor.

Çünkü dolar ve TÜFE birbirinden adeta kopamıyor! Birbirlerini tetikliyorlar da. Yumurta-tavuk, tavuk-yumurta benzetmesinde olduğu gibi bir durum var.

Normal koşullarda tabii ki enflasyondan kaynaklı bir kur artışı yaşanması gerekirse de bizde enflasyondan bağımsız kur artışları da ortaya çıkabiliyor ve bu durum bu kez enflasyonu yukarı itiyor.

Enflasyon yokken kurun artıyor olması, böyle bir yapının oluşması çok temel bir sorun. Bu öyle birkaç yılda ortaya çıkmış bir sorun da değil tabii ki.

Vatandaş yıllar yılı Türk parasından soğutmanın ve kendini güvenceye almak için başka paralara bel bağlar duruma getirmenin sonucunu yaşıyoruz. Bu algı yetmezmiş gibi bir de kur korumalı mevduat denilen ve şimdi nasıl kurtulacağımızı kara kara düşündüğümüz ucube sistemi icat ettik. Kurtul kurtulabilirsen!

Sekiz aylık oranlar eşitlendi

Dövizdeki artış fiyatlara biraz gecikmeli yansıyor. Akaryakıt gibi fiyatı her gün belirlenebilen ürünlerde yansıma çok daha çabuk gerçekleşiyor ama diğer mal ve hizmetlerde bir gecikme oluyor.

2022'nin aralık ayını 100 kabul ederek dolar ve TÜFE'yi kapsayan bir endeks oluşturduk. Bu endekste dolar ve TÜFE'nin zaman içinde nasıl aynı noktada bulduklarını ama zaman zaman çeşitli nedenlerle, özellikle de dövizdeki artışın TÜFE'ye gecikmeli yansıması nedeniyle farklı bir seyir yaşandığını görüyoruz.

Seçim dolayısıyla baskı altında tutulan dolar, haziranla birlikte atağa kalktı. İlk beş aydaki artışı yüzde 6 dolayında kalan dolar, haziran ve temmuzda toplam yüzde 34 arttı. Ağustos artışı ise yüzde 2 oldu.

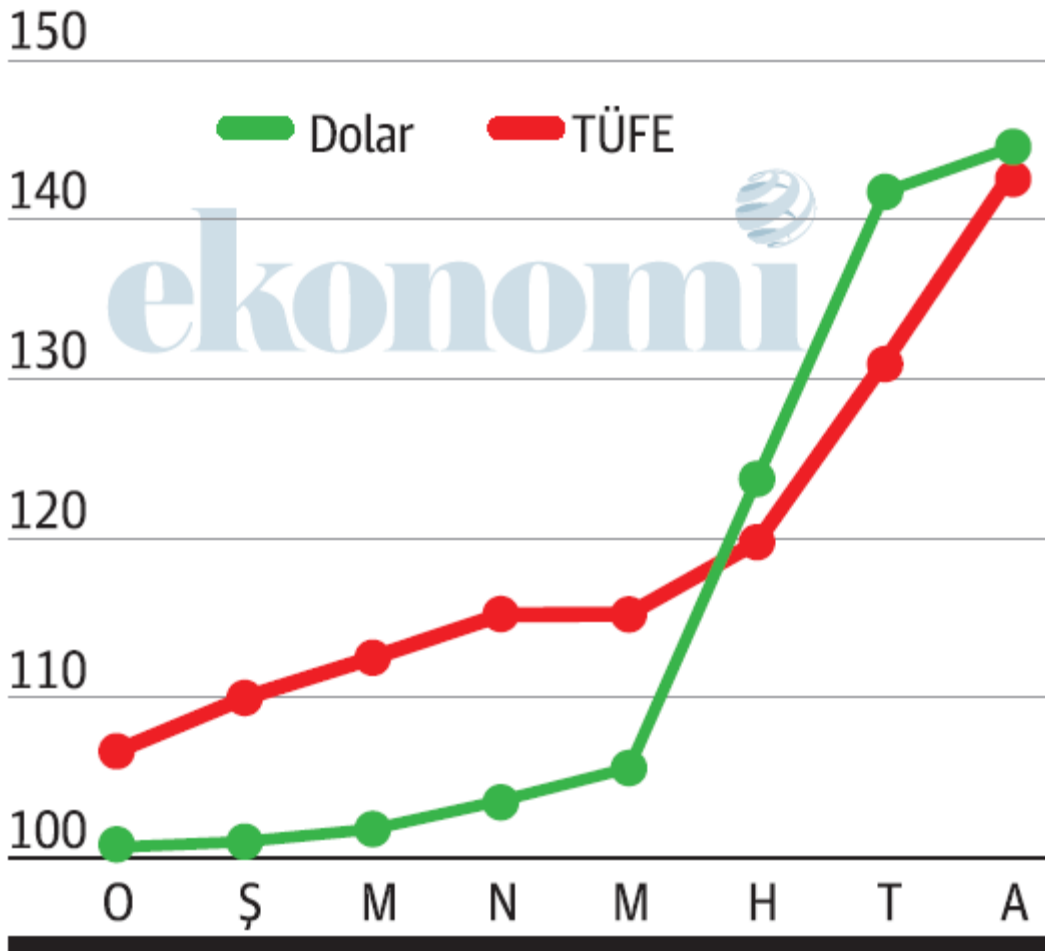
Dolar kuru haziranda yüzde 17 arttı ama o ayın fiyat artışı yüzde 3.92. Çünkü bu kur artışının etkisi ağırlıkla temmuza kaldı.

Temmuzda hem kur artışı yüksek, hem fiyat artışı. Söz konusu ay dolar yüzde 15, fiyatlar yüzde 9.49 arttı.

Ağustosa geldik, kur artışı önceki aylara göre çok düşük, yalnızca yüzde 2. Ama fiyat artışı yüzde 9.09 ile çok yüksek. Çünkü haziranın kur artışı ağırlıkla temmuza ve ağustosa etki etti. Temmuzun kur artışı da hem ilgili aya, hem ağustosa yansıdı.

Şimdi bu gecikmeli etkiye bakarak "**Ağustosta kur artışı çok yavaş, demek ki eylüldeki fiyat artışı düşük kalacak**" diyebilmek pek kolay değil. Daha eylülün başındayız ve bu ay neler olacağını bilmiyoruz. Kaldı ki fiyatları etkileyen yalnızca kur hareketi de değil. Unutmayalım doların yalnızca yüzde 2 arttığı ağustosta akaryakıt fiyatları ortalama yüzde 30 dolayında yükseldi.

Dolar ve TÜFE birbirinden kopamıyor! (Aralık 2022=100)

Sosyal güvenliğin bütçeye 7 aylık yükü 460 milyar TL

Naki BAKIR

06 Eylül 2023 Çarşamba

Sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferleri, bu yılın ilk 7 ayında geçen yılın eş dönemine göre yüzde 97,2 artarak 459 milyar 987 milyon liraya ulaştı. 7 aydaki transfer, 394,6 milyar lira ile tarihî en yüksek aktarımın gerçekleştiği yıl olan 2022'nin tümündeki tutarı da aştı.

Ocak-temmuz dönemindeki sosyal güvenlik transferleri, bütçe harcamalarının yüzde 16,3'ünü oluşturdu. 7 ayda tüm vergilerin yaklaşık dörtte biri, sosyal güvenlik sistemine gitti.

Sosyal güvenlik sisteminin aktüerya dengesizliği nedeniyle verdiği açıklar yanında, çeşitli sosyal kesimlere yönelik devletçe üstlenilen ödemeler dolayısıyla merkezi yönetim bütçesinden sisteme yapılan aktarımlar, yılın ilk yedi ayında 460 milyar lira ile devasa bir hacme ulaştı. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre ocak-temmuz döneminde sisteme yapılan toplam aktarma, geçen yılın eş dönemine göre yüzde 97,2 artışla 459 milyar 987 milyon liraya ulaştı. Bunun 459 milyar 47,5 milyonu SGK'ya, 940 milyon lirası ise Hazine yardımı olarak Türkiye İş Kurumu'na aktarıldı.

Merkezi yönetim bütçesinden sosyal güvenlik sistemine yapılan ödemeler (Ocak-Temmuz; Milyon TL)			
	2022	2023	Değ. %
SGK'ya Emeklilik Devlet Katkısı Ödemeleri	52.527,4	103.878,0	97,8
SGK'ya Görevlendirme Giderleri Karşılığı Yapılan Diğer Ödemeler	5.774,0	59.055,8	922,8
SGK'ya Sağlık Devlet Katkısı Ödemeleri	38.495,0	58.369,9	51,6
SGK'ya Gelir ve Aylık Ödemesi Yapılanlara Bayram İkramiyesi Karşılığı Yapılan Ödemeler	25.317,8	51.271,7	102,5
SGK'ya İşveren Prim Teşviki Karşılığı Yapılan Ödemeler	25.079,7	44.431,5	77,2
SGK'ya Açık Finansmanı Ödemeleri	36.555,0	43.005,9	17,6
SGK'ya 5454 S. Kanun Kapsamında Ek Ödeme Karşılığı Yapılan Ödemeler	15.628,6	30.979,2	98,2
SGK'ya Sosyal Güvenliği Olmayanlar İçin Yapılan Genel Sağlık Sigortası Primi Ödemeleri	17.829,6	30.727,0	72,3
SGK'ya 5434 S. Kanun Kapsamında Emekli İkramiyeleri Karşılığı Yapılan Ödemeler	4.621,4	20.841,9	351,0
5510 S. Kanununun 4/c Md. Kapsamında Vazife Malullük ve Ölüm Aylıkları Karşılığı Ek Karşılıklar	5.250,8	7.297,7	39,0
SGK'ya Makam, Temsil, Görev ve Kadrosuzluk Tazminatları Karşılığı Yapılan Ödemeler	3.787,5	4.887,4	29,7
SGK'ya Şehit Yakını ve Gazilere Bağlanan Aylık ve Diğer Ödemeler Karşılığı Yapılan Ödemeler	915,0	2.409,4	163,3
SGK'ya Ar-Ge Personeli İşveren Prim Teşviki Karşılığı Yapılan Ödemeler	793,8	1.619,1	104,0
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne Hazine Yardımı	512,1	940,0	83,5
SGK'ya 506 S. Kanununun Geçici 20. Md. Kaps. Sandıklardan Gelir Bağlanana Ek Ödeme Karş. Ödeme	137,5	273,1	98,6
TOPLAM SOSYAL GÜVENLİK TRANSFERİ	233.205	459.987	97,2
TOPLAM BÜTÇE HARCAMALARI	1.432.849,6	2.819.416,4	96,8
Sosyal güvenlik transferleri/Toplam bütçe harcaması (%)	16,3	16,3	
Sosyal güvenlik transferleri/vergi geliri (%)	19,4	22,4	
Sosyal güvenlik transferleri/Toplam bütçe geliri (%)	15,9	19,3	

Çeşit çeşit transfer

Bütçeden SGK'ya yapılan transferlerin başında; Kurumdan gelir ve aylık alanlar ile hak sahiplerine her ay ödediği tutarlara göre belirli oranlarda Hazinece yapılan "ek ödeme" ve Kurumun aylar itibarıyla tahsil ettiği malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile sağlık sigortası primlerinin dörtte biri oranında yapılan "devlet katkısı" geliyor.

Ayrıca ödeme gücü olmayanların Genel Sağlık Sigortası (GSS) primleri ve yatırım teşvikleri kapsamında devletin üstlendiği sigorta primleri olarak aktarılan tutarlar; makam, görev, temsil tazminatları; terör emsal tazminatları, harp malullüğü zamları, emekli ikramiyeleri vb. ödemelerin karşılığı olarak Hazinesinin Kuruma yaptığı “faturalı ödemeler” ile açık finansmanı da bu kapsamda.

Yılın ilk yedi ayındaki transferler içinde yüzde 97,8 artışla 103,9 milyar liraya ulaşan SGK’ya emeklilikte devlet katkısı ödemeleri en büyük bölümü oluşturdu. Bu dönemde SGK’ya görevlendirme giderleri karşılığı yapılan ödemenin yüzde 923’lük bir artışla 59,1 milyar liraya ulaşması dikkati çekti. Aynı dönemde sağlıkta devlet katkısı olarak 58,4 milyar, gelir ve aylık ödemesi yapılanlara bayram ikramiyesi karşılığı 51,3 milyar, işveren primi teşviki karşılığı 44,4 milyar, SGK’nın açık finansmanı için 43 milyar, emeklilere ek ödeme olarak 31 milyar, GSS kapsamında prim ödemesi olarak 30,7 milyar lira aktarıldı.

EYT düzenlemesi kapsamında emekli olan çok sayıdaki kamu çalışanına yapılan ödemeler, 5434 sayılı Kanun kapsamındaki emekli ikramiyesi ödemelerini yüzde 351 artışla 20,8 milyar liraya taşıdı. Ayrıca 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında vazife malullük ve ölüm aylığı ödemeleri 7,3 milyar, makam, temsil, görev ve kadrosuzluk tazminatları 4,9 milyar, şehit yakını ve gazilere aylık ve diğer ödemeler 2,4 milyar, Ar-Ge personeli işveren teşviki karşılığı ödemeler 1,6 milyar lira oldu.

Verginin dörtte birini yuttu

Yedi aylık dönemde merkezi yönetim bütçesinin “cari transferler” kaleminde izlenen sosyal güvenliğe yapılan transferler, bu dönemdeki 2 trilyon 819,4 milyar liralık toplam bütçe harcamasının yüzde 16,3’ünü, tüm alanlara yapılan cari transferlerin ise üçte birini oluşturdu. Ocak-temmuz döneminde tahsil edilen toplam 2 trilyon 52,6 milyar liralık vergi gelirinin yüzde 22,4’le yaklaşık dörtte biri, 2 trilyon 384,8 milyar lira olan toplam bütçe gelirlerinin de yüzde 19,3’le yaklaşık beşte biri sosyal güvenlik sistemine gitti.

İşsizliğe bile etkisi var

Sosyal güvenlik sistemine transferlerin sürekli büyümesi ise ekonomi üzerinde bazı olumsuz etkilere neden oluyor. Yüksek boyutlara ulaşan aktarımlar, kamu finansman dengesi açısından beklentilerin gerçekleşmemesine ve makro ekonomik dengelerde bozulmalara yol açıyor. Artan transferler, bütçe açığı ve kamu borçlanma gereğini artıran önemli bir etken haline gelmiş bulunuyor.

Borçlanma gereğinin artması sonucu sosyal güvenlik açıkları iç ya da dış borçlanmayla finanse edilmeye çalışılıyor, borçların süreklilik arz etmesi ise faiz yükünü büyütüyor. Kamu borç stokunun büyümesi, bir yandan faiz oranlarının, diğer yandan da geleceğe yönelik belirsizliği artırarak enflasyonun yükselmesine yol

açıyor. Ayrıca sosyal güvenlik sisteminin finansman ihtiyacının sürekli artması, yatırımların artışını ve sürdürülebilir büyüme oranlarına ulaşılmasını engelleyerek, işsizlik oranını da artırıyor.

1990'larda başladı 2000'lerde katlandı

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi, dağıtım (pay as you go) modeline göre işliyor. SGK, aktif çalışanlardan sağladığı prim gelirleriyle, emeklilere aylık ödüyor, aktif sigortalılar ve emekliler ile bağımlılarının sağlık giderlerini karşılıyor. Ancak dönemin iktidarlarının popülist uygulamalarının sonucu olarak sistemin özellikle 1990'lı yıllardan itibaren başlayan finansman açıkları, 2000'li yıllarda katlanarak devam etti.

Sistemin açıkları, bireyin sosyal güvenliğini sağlama görevinin devlete verilmesi dolayısıyla merkezi yönetim bütçesinden yapılan transferlerle karşılanıyor. SGK'nin kendi açıkları yanında, bazı sosyal kesimlere yönelik devletçe üstlenilen çok sayıda ödeme için de sisteme kamu kaynaklarından yapılan aktarımlar son yıllarda çığ gibi büyüyerek bütçe dengelerini sarsar hale geldi.

Rusya: Afrika'yı aç bırakmayız, Batı'ya da boyun eğmeyiz

Mine ATAMAN

06 Eylül 2023 Çarşamba

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Putin ile Soçi'de yaptığı görüşmeden “araf ” çıktı. Putin; “istekleri yerine getirilmediği için Karadeniz Tahıl Koridoru'na devam etmeyeceğini ama 1 milyon tahılın Katar finansmanında, Afrika'ya gönderilme teklifini tekrarladı. 3 hafta içinde Türkiye'de işlenen tahıl Afrika'ya gönderilecek” diyerek “tarafllara bir parmak bal çaldı.”

Erdoğan, G20'ye “Karadeniz Tahıl Koridoru diplomatik başarısını” götürmek istese de muvaffak olamadı. Koridorun kazananı şimdilik ekonomisi güçlenen Rus diplomasisi.

Hem dünyaya; “Afrikalıları aç bırakmayacağını gösterdi hem de batıyla mücadelesinde ne kadar kararlı olduğunu altını çizdi” bir taşla iki kuş. G20'nin logosu; zorluklar içinde büyümeyi başaran lotus çiçeği, Hindistan'ın büyüme felsefesinin doğayla uyumunu yansıtıyor.

Hindistan ev sahipliğindeki G20'nin teması “Tek Aile- Tek Dünya – Tek Gelecek.” Herkes için adil bir büyümeyi hedefleyen tema, ekosistemle benzersiz uyumu savunan Hindistan'ın kuruluşunun 75. yılına ithafen belirlediği; fütürist, müreffeh, kapsayıcı “Amrit Kaal'ın” döneminin de başlangıcı.

Hindistan, inkişafın temelini; bilimi ve doğanın öğretici tarafını kutsayan bir yaklaşımı koyuyor. Türkçesi; “muasır medeniyet”. Darısı “Türkiye Yüzyılı'nın” başına. Hint Başbakanı Narendra Modi'ye göre “nehirler su içmez, ağaçlar kendi meyvelerini yemez, doğa bizi beslerken, biz de doğayı beslemeliyiz.” Hindistan'ın aya uydu gönderme gibi pek çok başarısının altında yatan motivasyon “gezegenin yaşamsal unsurlarına duyulan hayranlık ve bilimin iyileştirici gücü.”

İstikbalimizi aradığımız kahve tavelerinden yapılan beton ile bilim insanları bahtımızı yapamasa da tahtımızı yapacağına benziyor. Atık kahve taveleri betona karıştırılarak,

betonun mukavemeti yüzde 30 artırıldı. Malzeme bilimcisi Rajeev Toychand, küresel atık telve miktarı yıllık 1 milyon ton, hayatı iyileştirmeye yeter de artar” diyor.

Bilim geleceği tasarlarken bizde işler hep “yap boz” Üretimde Planlı Dönemin en önemli unsuru, “sözleşmeli tarım faaliyetlerinden kaynaklı uyuşmazlıklarda arabulucuya başvurma zorunluluğuna yönelik yönetmelik” Resmi Gazete’de yayımlandı. Tarım takvimi ÇKS kayıtlarının başlamasıyla start verdi. Yaz boyu edindiğim saha ziyaretlerinin özeti; Kurumlar kırsalı, köylüyü, çiftçiyi tanımıyor.

Kırsalın, köylünün, üreticinin gündemi, Tarım ve Orman Bakanlığı’ninkinden farklı. Destekler kırsalı güçlendirmede yeterli değil. Ezcümle; tarımı yönetenler, kural koyucular, destekleri planlayanlar. Genç Çiftçi, Tarbil, Tarımcepte, Ditap gibi yeni yönetimlere kurban edilen onlarca proje ve yenilerin, kırsalda karşılığı yok. Tarım sayımı ile umarım kırsalı tanır ve soruna gerçek bir çözüm üretiriz. Zira, 20 yıla büyükler kırsalın gerçek efendisi olacak. O zaman “köylü neyin efendisi olur” bilmek istemeyiz.

Abdulkadir Selvi

Üç gizemli adam ne konuştu

Dünyanın gözü Soçi'de Erdoğan-Putin görüşmesinin üzerindeydi.

Ama benim gözüm daha çok Putin'in, Rusya'nın, Lavrov'un, Şoygu'nun üzerindeydi. Tahıl Koridoru'ndan ziyade Ukrayna savaşının Rusya'yı nasıl etkilediğini ölçmeye çalışıyordum.

Belki de o duygunun etkisiyle Soçi Havaalanı'na indiğimizde etrafımızın hava savunma sistemleri ile donatıldığını görmeyi umuyordum. Gözlerim füze başlıklarını aramadı dersem yalan olur. Ama deniz kenarında, yeşilliklerin hâkim olduğu bir Karadeniz şehrine inmenin ötesinde bir farklılık göremedim. Şehrin içinde ne kontrol noktası gördüm ne savaşı anımsatacak bir faaliyet.

TATİL ŞEHİRİ

Çokça tatilciyle karşılaştık. Kimi denize gidiyor kimi denizden dönüyordu. Daha önceki geldiklerimde güzelliği ile dikkat çeken Rusların fit görüntüsü dikkatimi çekti. Refah seviyesinin yükselmesiyle birlikte vücutları kalınlaşmış.

PUTİN SICAKTI

Erdoğan ile Putin daha önce sanatoryum olarak kullanılan, son yıllarda devlet başkanlığı ofisine dönüştürülen bir yapıda bir araya geldiler.

Putin soğuk bir lider ama kanı Erdoğan'ı karşılaması çok sıcaktı. Bu samimi karşılama Tahıl Koridoru'nun çözüldüğü anlamına gelir mi diye sorduğumuzda bizim diplomatlarımız ihtiyatlı olmamızı tavsiye ettiler. Zaten görüşmenin sonucu onları doğruladı.

Basın toplantısı sırasında hem Putin'in hem Rus heyetinin özgüveni yerindeydi. Oysa Ukrayna'da işler çok iyi gitmiyor. Rus heyetinin bu tavrı bana bu savaşın daha uzun süre devam edeceği izlenimi verdi.

06.09.2023

AMAN DİKKAT ET

Ukrayna-Rusya savaşı nedeniyle Rus yetkilileri Lavrov'u, Şoygu'yu, Peskov'u bir arada görmek ilginçti. Peskov, Rus gazetecilere açıklama yaparken, bir meslektaşımız, "Keşke Rusça bilseydim" dedi. "Sen Rusça bilmiyorsun ama aman ha dikkat et. Peskov Türkçe biliyor, ağzından bir şey kaçırma" diye uyarma gereği duydum.

Lavrov çok hareketliydi. Bir ara Hakan Fidan, Lavrov ve MİT Başkanı İbrahim Kalın salonun bir köşesinde hararetli bir şekilde konuştular. Soçi'den döndük ama aklım üçlü sohbette kaldı. Dünyanın en gizemli üç insanı acaba ne konuştular?

Lavrov basın toplantısı sırasında da sürekli not tutuyordu ama Putin'in karşısında ayak ayak üstüne atan rahat tavrıyla dikkatimi çekti.

Esfender KORKMAZ

PARAMIZ PUL OLDU

Merkez Bankası 2003 baz yılına ve TÜFE'ye göre reel kur endeksini hesaplıyor. MB bu endeksi şöyle açıklıyor;

“Nominal efektif döviz kuru, Türkiye'nin dış ticaretinde önemli paya sahip ülkelerin para birimlerinden oluşan sepete göre, Türk lirasının ağırlıklı ortalama değeridir. Ağırlıklar ikili ticaret akımları kullanılarak belirlenmektedir. Reel efektif döviz kuru ise nominal efektif döviz kurundaki nispi fiyat etkileri arındırılarak elde edilmektedir.”

En son açıklanan Temmuz ayı verisine göre, Reel kur endeksi 48,82'dir. Bu demektir ki TL dolara karşı yüzde 51 oranında daha düşük değerdedir.

Dolar-Euro paritesindeki değişmeyi ihmal edersek; **eğer TL değer kaybetmeseydi, bir dolar 12,95 TL olacaktı.**

Temmuz 2023 dolar /TL kuru; 26,5233,

Temmuz ayı reel kur endeksi; 48,82,

100 olan denge kuruna göre hesaplırsak; Temmuz ayı dolar kurunun 12,95 lira olması gerekirdi.

2021 sonundan beri TL döviz sepetine karşı en düşük değerini yaşıyor.

Nisan 1994 krizinde, Nisan ayında reel kur endeksi 67,32;

Şubat 2001 krizinde; Şubat ayında reel kur endeksi 105,94;

2008 de başlayan ve ekonomide yüzde 4,7 oranında daralma yaşadığımız 2009 krizinde, Nisan ayında 110,72;

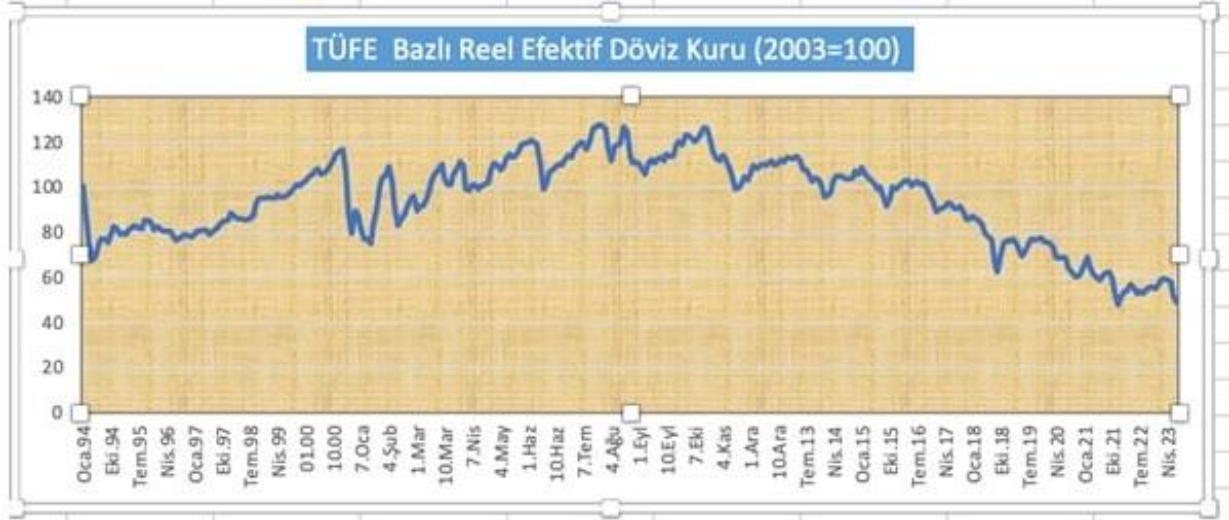
Eylül 2018 kur şokunda, 62,46;

2021 Aralık faiz nas açıklamasında 47,61 ve

Temmuz 2023 'te 48,82 oldu.

Kabaca, TL'nin baz yılındaki reel değerini koruması için, nominal olarak

TL enflasyonu eksi, dolar enflasyonu artı, dolar endeksindeki değişme kadar artması gerekirdi. Türkiye de 2012 yılına kadar dolar kurundaki artış enflasyonun altında kaldı ve TL değer kazandı. Söz gelimi 2007 sonunda reel kur endeksi yüzün üstünde, 128 idi. (Aşağıdaki Grafik)

Kaynak: MB

Reel kur endeksinden 1990 sonrası yaşadığımız krizlerde, 1994 krizi ve şimdiki krizin TL krizi olduğu görülüyor. 2009 krizi dış kaynaklı oldu, diğerleri yönetim ve politika hatalarından ileri geldi.

Bugün; ekonomi yönetimi değişti ve fakat TL değer kaybetmeye devam ediyor.

Ekonomi yönetimi güven vermedi. Çünkü;

Ekonomik krizlerde atılması gereken ilk adım, istikrar programı yaparak olumlu beklentiler yaratmaktır. Yapılmadı. Rutin yapılan üç yıllık orta vadeli plan ile, piyasalar ve iktisadi ajanlar kandırılmak istendi.

1. Orta vadeli ekonomik istikrar programı yapılmalıydı.

Merkez Bankası enflasyon hedefini yüzde 58 olarak ilan etti ve fakat faizleri kademeli artırıyor. Gerçekte Yüzde 25 gösterge faizi bir adımdır ve fakat sonuç vermez. Eksi reel faiz olduğu sürece TL'den kaçış durmaz. Mamafih Kur garantili hesapları bozanlar yeniden dolar alıyor.

2. Faizler şok artışla reel faiz seviyesine çıkarılmalıydı.

Hazine ve Maliye Bakanı; bütçedeki israf ve popülizmi önlemeye gücü yetmedi, vergileri artırdı. Ekonomi yönetimi güven kaybetti.

3. Önce kamuda lüks ve popülist harcamalar önlenmeliydi.

Ekonomik istikrarın altyapısı olan; Demokrasi, hukuk ve bağımsız yargı ve mülkiyet güvencesi alanında adım atılmadı. Tersine sarayda yapılan adli yıl açılışı, bu sorunların giderek tırmandığını gösterdi.

Emekli Mülkiye başmüfettişi Mahmut Esen, *"Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2022 yılında 4,4 milyon haneye 151,9 milyar lira dağıttığını ve bunun yasal düzenleme ile değil, Cumhurbaşkanı'nın kararıyla yapıldığını açıkladı. Bütçe popülizmin bir aracı olursa, istikrar bütçesi olmaktan çıkar."* dedi.

4. Demokrasi ve hukukun üstünlüğüne geçiş projesi olmalıydı.

Aslında, üretici ve tüketiciyi içine alan ekonomik güven endeksinde düşme de bu paraleldedir.

Türkiye'nin ihtiyacı olan yabancı yatırım sermayesi de Demokrasiye dönüş olursa, Hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı sağlanırsa, mülkiyet güvencesi olursa ve bu nedenlerle güven oluşursa ancak o zaman gelir.

Anlaşılan odur ki siyasi iktidar ya işin farkında değil veya krize dip yaptırarak İMF'ye gitmenin gerekçesini hazırlıyor.